

ՄԱՍԻՍ

Շ Ա Ւ Ա Ր Ա Ր Ե Ր Թ

Ազգային, Գրական, Քաղաքական, Գիտական

52^{րդ} ՏԱՐԻ, Դ. ՇՐՋԱՆ

ԹԻԻ 13

29 ՄԱՐՏ 1903

Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՄԱՍԻՍ Շաբաթաբերի արեւելան բաժանորդագիրն է Կ. Պոլսոյ համար Բառսուն դր. եւ գաւառներուն համար յիսուն դր., կանխիկ վճարելի: Արեսասահման՝ 12 Գրան կամ 5 բուլլի: Թղթասարական ծախքը հմբագրութեան վրայ է: Վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուի: Բաժանորդագրութիւնները կը սկսին ամեն ամսոյ մէկին: ՄԱՍԻՍ հրատարակ կ'ելի ամեն շաբաթ առտու: Այն բաժանորդները որոնք պակաս քերք ստացած են, պէտք է իսկոյն իմացնեն հմբագրութեան: Ժամանակ անցնելի վերջ՝ այս տեսակ առարկութիւնները նկատողութեան չեն առնուի:

Չի հրատարակուած ձեռագիրները եւ չեն դարձուի:

ՄԱՍԻՍԻ մէջ կ'ընդունուին նաեւ ծանուցումներ, դիւրամասչելի պայմաներով:

Ձեռն-Քէ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՀԱՏԸ ՔԱՌՍՈՒՆ ՓԱՐԱՅԻ

Հասցէ

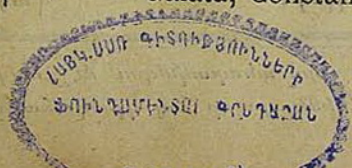
در علیاده غاطهده (ماسيس) فزنتسى اداره مى

Ի Մ Բ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Մ Ա Ս Ի Ս Ի

Կ. Պոլիս, Ղալաթիա

Rédaction de la Revue MASSIS

Galata, Constantinople

ՀԻՒՆԴՈՒԹՒՈՒՆԷ ՎԵՐՋԸ՝ ԶՕՐՈՒԹՒՈՒՆ

Երբ տենդեր և երկայն հիւանդութիւններ և անհանգստութիւններ որոնք մարմինը տկարացուցած և ընդհանուր անզօրութեան մէջ ձգած են, ի հարկէ մարդս զօրացուցիչ բանի մը կարօտ է որ զինքը շուտմը կատարեալ առողջութեան հասցընէ:

SCOTT'S EMULSION

աշխարհիս մէջ առաջին կարգի զօրացուցիչ դեղ մըն է և իրեն հաւասարը չիկայ: Արիկայ թէ անորժակ կուտայ և թէ մարտողութիւնը կը շտապէ. Մարմինը կը զարգացընէ և նոր հարուստ արիւն կուտայ, կենսաղութիւնը կը վերականգնէ և հիւանդութեան գիմադրելու համար ընդհանուր դրութեան զօրութիւն կուտայ: Ըստօրի Բաղադրութիւնը թէ կերակուր և թէ դեղ է. և տկարացած դրութեան մը կարօտ եղած միս և զօրութիւնը առատապէս կը մատակարարէ. և ասոր անհամար օգտակար գործողութիւնները ստուգիւ զարմանալի են: Անտարակոյս մեծ վտանքի մէջէ դրութիւնը երբ միս և դաւալ կը կորսնցնէ և հետեւապէս շուտմը այնչափ կը տկարանայ որ հիւանդութիւններու գիւրաւ զճ կ'ըլլայ:

ԸՍԳՕԹԻ ԻՆԴՂԱԹՐՈՒԹՒՈՒՆ

բոլոր կերակուրներու զօրութիւնը կը պարունակէ, որժի վտանգուր կը դարձընէ և անողջատես միս կը կազմէ: Ընդ միշտ վարդագոյն փաթեթի մը մէջ և վրան այս պատկերով կը գտնուի:

Բաւը գեղարմուրները և գեղարմուրները կը ծախեն:

Շեշերու վրայ ասոր ուշադրութիւն ընել պէտք է:

ԱՊՍՈՒԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

Եթէ կուզէք ամէն տեսակ գոհարեղէններ ունենալ, աժան ու ճաշակաւոր, թէ՛ արեւելեան եւ թէ՛ եւրոպական ճաշակով պատրաստուած, մամացոյցներ, արծաթեայ գաւազաններ եւ այլն զիմեցէ՛ք Պոլիս, Ոսկերչաց Շուկան, Մեծ-փողոց, թիւ 13

ՊՂԱՏԻՄՈՐՈՒ
ՎԵՆՈՒՅԿ

ՎԵՐՋԻՆ ԳՐԻՆ

Հարիւրին 20 կանխիկ, մնացեալին համար 100ին 5 մասնավճար: Կանխիկ գնողին համար հարիւրին 5 զեղչ: Գործածուած գոհարեղէնները եթէ մնասուած չեն՝ 100ին 10 զեղչով եւ կ'առնուին. իսկ պատրիկ գնողներէն՝ 100ին 15 զեղչով:

ԱՄՐԱՆ ԱՌԹԻԻ

Կըսեն թէ ամառը որ եւ է սառուցեալ ըմպելի կը զովացնէ, իսկ քեյը կը քրանցնէ մարդը:

Փորձեցէ՛ք եւ պիտի տեսնէք թէ այդպէս ըսողները կը սխալին:

Գնեցէ՛ք Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ եւ Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆԻ՝ Զինաստանէն, Հնդկաստանէն, Ճավայէն եւ Սէլլանէն ուղղակի բերել տուած քարմ, հոսաւեհ եւ առողջարար թէյերէն, համողուեցէ՛ք մեր ըսածին եւ զովացէ՛ք ամառուան տաք օրերուն:

Միշտ ուշադրութիւն մեր վաճառանիչին:

Կ. Պոլիս, Պահէճ Գափու, ձէլալ պէյ խան, թիւ 10:

Մասնաճիւղեր Թուրքիոյ զլխաւոր քաղաքներուն մէջ, նոյնպէս Եգիպտոս:

Յ. ՎԱՍԻԼԵԱՆԻ չորս տետրակներու մէջ ամփոփուած Գրավարժութեաննոր դրութիւնը հրատարակուեցաւ: Դիմել բոլոր հայ գրավաճառաց:—Գին հատին 20 փարայ:

ՄԱՍԻՆ

52^{րդ} ՏԱՐԻ, Դ. ՇՐՋԱՆ

ԹԻՒ 13

29 ՄԱՐՏ 190Է

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ազնուական լեզուն . ԳՐ . ՄԱԼԽԱՍ : — Բրոջս յիսասակին (Բանասեղծութիւն) ՎԱՀԱՆ ՄԱԼԷՋԵԱՆ : — Ծաղկազարդի մսածումներ . ԵՂԻՇԷ ՎՐԴ : — Ուրուագիծներ . — Վայրկենական . «Տիգրակ Եկեղեցեան» . ԳԱՄԷՐ . — Մեծ համբաւ՝ փոքր հոգի (Նորավեպ) ՏՕՄԻՆՕ : — Վարդը (Բանասեղծութիւն) ԱՌՄԱՆ ՍԻԼՎԵՍՏԻՐ . բարգմ . ՄԱՌԻ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ : — «Թրբուումներ»՝ գրաբար : — Խմբագրական Նօթեր : — Գերման գրականութիւն :

ԱԶՆՈՒԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆ

Ազնուական լեզուն մէկ կողմէն, փողոցի լեզուն միւս կողմէն, իրարու դէմ անդադար կուռած են քաղաքակրթեալ ամէն ազգերուն մէջ : Այս երեւոյթը տիեզերական ըսուելու չափ ընդհանուր է, և իր անայլալուծեամբը՝ կրնայ դասուիլ լեզուական օրէնքներուն անխախտ մասին կարգը :

Ինչպէս Եւրոպայի ընկերային կեանքի մէջ կը դիտուի, ազնուականը կը յենու կղերականին վրայ, և կղերականը կ'ապրի ազնուականով : Ժողովուրդը չունի, ընդհանրապէս, այսքան բարձր յաւակնութիւններ և կ'ապաւինի իր անհատական ճիշդերուն գումարին վրայ, կ'ապրի իր արհեստաւորներովը, վաճառականներովը, արուեստագործներովը՝ որոնք կը կազմեն աւանձին միջավայր մը, բոլորովին անկախ ազնուականին ազդեցութենէն, ինքնին կը հողան իրենց ամէն պէտքերը, նիւթական, բարոյական, և—մասնաւոր կէտիս մէջ—լեզուական :

Անշատուժը այնքան կը մեծնայ երկու դասակարգերուն միջև, ձգտումները այնքան կը տարբերին իրարմէ, կեանքի ու դաստիարակութեան պայմանները այնքան կ'այլազանին, որ կը հասնի վերջապէս օր մը՝ ուր ազնուականը և ժողովրդականը չեն այլ ևս հասկնար իրարու միտքը, լեզուն : Օտար

համայնքներու վերաբերող աս ընդհանուր տեսութեանս նպատակն է ուշադրութիւն հրաւիրել ան մեծ պայքարին վրայ՝ զոր անձայն յամառութեամբ իրարու դէմ կը մղեն ազնուական, այսինքն սենեակի գրագէտի լեզուն, և փողոցի լեզուն, այսինքն ժողովրդինը, գործի մարգուտը :

Լեզուներու պատմութենէն քաղուած երկու նշանաւոր դէպքերու վրայ հիմնուելով, կարելի է վերածել պարզ բանաձեւերու՝ դիտուած ստոյգ եղելութիւնները, այսինքն .

Ա. — Ազնուական և ժողովրդի լեզուներուն պայքարէն ծագած գրականութեան մէջ՝ ժողովրդի լեզուին համեմատութեանը ուղիղ կերպով կ'աճի գրողին սգիտութեանը հետ :

Բ. — Ռաբիկին լեզուն, զոր գիտունները կ'արհամարեմ, կրնայ ժողովրդին սովորական լեզուին օժանդակութեամբը— պարագային համեմատ— մահացու հարուածը տալ ազնուական լեզուին :

Լատիներէնին աղաւաղումը և գաղղիբէնէնին ծնունդը երկու նշանաւոր լեզուական երեւոյթներ են՝ որոնց վրայ կ'արժէ ծանոթանալ : Ասով պիտի մեկնուին վերոյիշեալ երկու կանոնները :

Իր տիրապետութեան դարերուն մէջ՝

Հոռոմ անկարող եղաւ մտցնել իր պաշտօնական լեզուն—լատիներէնը—յունասխօս երկիրներու մէջ, որովհետեւ յունական հանճարը գերագոյն էր :

Հակառակը՝ արեւմուտքէն յաղթուած Կալլիացիք (Gauls) նետուեցան Հոռոմայեցւոց բազումներուն մէջ : Կեանքի պէտքերը, փառասիրութիւնը, գործերը ինչպէս և հաճոյքները, հանրային պաշտօնները, բոլորն ալ ստիպեցին Կալլիացին՝ ընդունելու յաղթողին լեզուն, մատենագրութիւնը, բարձրերը : Անվիճելի է թէ լատիներէնը շուտով եղաւ հոն կալլիական ազնուապետութեան, հանրային պաշտօնեաներուն, վաճառականներուն սիրելի լեզուն :

Հոն՝ լատիներէնը յաղթեց, բայց ապականեցաւ իր յաղթանակովն իսկ : Չորս դար բարբարոսներու գաւառաբարբառներու հետ լատինացիութեամբ ապրելէ ետքը, լատիներէնը չէր մնացած անպատիժ, ըրած էր մեծ զոհողութիւններ :

Անարատ լատինականութեան կեդրոնն իսկ, Հոռոմի մէջ, երկու տեսակ լատիներէն կը դիտուէր, ամէն ատեն, երկու մասնաւոր բարբառներ մայր լեզուին, որոնցմէ մէկը՝ յունարէնի ուսմամբը մշակուած, յունարէնի վրայ պատուաստուած, որ վերջապէս եղաներդաշնակ և վարելուչ լատիներէնը, դասական լատիներէնը : Միւսը՝ կոչու ու գռեհիկ մնացած, հին Լատինի լատիներէնը—*ouf* և սապին բարբառներու մօտ ազգական—պահեց իր բնագաւառին ճաշակը և հին իտալական համր : Ժողովուրդը, հողագործը կը խօսէին այս լեզուն, և ամէն անոնք՝ որոնք տգէտ էին յունարէնին :

Այս կրկին լատինականութիւնները միանգամայն ասպատակեցին Կալլիոյ վրայ և տարածուեցան ամէն ուղղութեամբ : Գրական լատիներէնը մտաւ դպրոցներու միջոցաւ, գիրքերով, լրագիրներով, թատրոններով և բարձրագոյն դասակարգի մարդերու խօսակցութեամբը : Ժողովրդական լատիներէնին ալ չպակսեցան տարածողներ, նաւաստի, վաճառական, գաղթական. բոլոր ասոնց անհամար ամբոխը որ կը նորոգուէր անդադար և գործունէութեան մէջ էր անդադար, կը

սիրուէր զայն պողոտաներուն վրայ, առուտուրի բոլոր հրապարակներուն մէջ :

Գերմանիկ խառնուրդէն առաջ՝ բարձրագոյն դասակարգը օրինակ կ'առնէր գիրքերու և դպրոցներու լատիներէնէն. ժողովուրդը կը խօսէր գռեհիկ լատիներէնը, կալիերէնի մնացորդով մը համեմուած : Հինգերորդ դարուն՝ մտաւ շփոթութեան նոր տարր մը, գերմանիկ (*tudesque*) տարրը :

Կարելի չէ, սահմանափակ յոդուածի մը մէջ, աւելի երկայն վկայութիւններ քաղել պատմութենէն :

Բայց, ինչ որ մասնաւորապէս հետաքրքրական է, նոր գաղղիերէնին կազմութեանը տեսակէտով, անկումն է դրական լատիներէնին :

Գրական լատիներէնը բոլորովին կ'ազաւաղուի, և անոնք որ դեռ կը փորձեն զայն գրել, այսինքն՝ նօտարները, կղերականները, տգէտներ են այլ ևս, և չեն սորված անոր օրէնքները, որպէս զի կարենային պահպանել լատիներէնին աւանդութիւնը :

Միւս կողմէն՝ այս մարդիկ կ'ատեն ժողովրդիկ լատիներէնը և չեն ուզեր գործածել զայն. որով կը յօրինուի կորեայ մը (*jargon*), որ ոչ գրական և ոչ ժողովրդի լատիներէնին կը նմանի : Տարօրինակ կերպով կը խառնուին աս երկու տարրերը, և ժողովրդի լեզուին համեմատութիւնը ուղիղ կերպով կ'աճի գրողին *sq̄hsou* քեանը հետ : Ազաւաղուած աս լատիներէնն է որ կը կոչուի *bas latin*, ստորին լատիներէն :

Գալով մասնաւորապէս Գաղղիերէնին ծննդեանը և կազմակերպութեանը խնդրոյն՝ անհրաժեշտ է միտ զննել որ ստորին լատիներէնը չէ բնաւ ազգած արդի գաղղիերէնին ծագման և կերպարանաւորութեանը վրայ : Ան՝ ազգուեցաւ ժողովրդային լատիներէնէն, այսինքն անկէ՝ զոր ռալիկը կը խօսէր և զոր գիսուցներ կ'արհամարէին : Ան արտադրեց գաղղիերէն լեզուն :

Իբր ընդհանուր գաղափար սաչափը բաւական կը նկատուի ցուցնելու համար թէ, պարագային համեմատ, տեղային կամ օտար ազդեցութիւններու տակ, կրնայ պատահել

որ ազնուական լեզուն տեղի տայ գուեհիկ լեզուին, երբ առաջինը կը դադրի գլխաւորաբար խօսուելի, երբ անկարող կ'ըլլայ հետեւելու ժողովրդին աճեցուն պէտքերուն, բռնելու բարձր և օգտակար դիրք՝ գիտութեան, արուեստի, գեղարուեստի մէջ. երբ անոր ուսումնաբերը կը կարօտի երկար տարիներու, կ'ընծայէ տարօրինակ դժուարութիւններ:

Մինչ այս, մինչ այն, ժողովուրդը պէտք ունի դիւրութեամբ հասկընալու իր նմանին կամ դրացիին լեզուն. կը կարօտի գիտութեան և զարգացման, և իր բուն տենդին մէջ, առանց վարանման կ'ընտրէ այն գործիքը որ ամէնէն դիւրին գործածելին է, է՛ն ճկունն է, է՛ն ատակն է կատարելագործուելու:

Թրքահայ աշխարհաբարը հետեւեցաւ վաճառականին, սեղանաւորին, արուեստաւորին, պահանջումներուն. և աս կարգի մարդկանց հոծ բազմութիւնը յարած մնաց իր լեզուին, չնորհիւ մեր աշխարհաբարին:

Նշանակութեան արժանի ազդեցութիւն մըն ալ դիտուեցաւ Պոլսեկան հրապարակագրութեան մէջ՝ որուն մասնակցողները երբեմն տգիտութեամբ, երբեմն թեթեւութեամբ, անարգեցին ու ծաղրեցին մեր հին լեզուն: Անշուշտ, պատճառն ան էր որ՝ անոնք բաւական ուսած չէին, կարենալ ճանչնալու, գնահատելու համար մեր գրաբարը, կարենալ շահագործելու համար անոր թագուն հարստութիւնները:

Բայց, պիտի կարենանք ըսել թէ, մեր մէջ, ժողովրդի լեզուին համեմատութիւնը ուղիղ կերպով կ'աճէր, քսնի տարիներ, գրողին sqhsoxpeawը հետ գրաբարի մէջ: Հակազդեցութիւնը չուշացաւ:

Ուստի՛ այս պարագան չյարմարիր, ըսա իս, բացարձակապէս մեր աշխարհիկ լեզուին՝ որ չունեցաւ ուրիշ ո և է աղբւր գրաբարէն զատ: Գրաբարը չունեցաւ, իբր ոտիս, ռամիկ ան զօրեղ լեզուն՝ որ յաղթեց լատիներէնին: Մեր կորնայն մնաց անսուաղ, որովհետեւ զինքը չըջապատող դրացի լեզուներուն հետ չէր կրնար աւելցնել կամ ազդակցութիւն (affinité) ունենալ, անանիկ

անոնց հիւթովը, սովալ անոնց օժանդակութեամբը:

Միւս կողմէն—և աս՝ մեր աշխարհաբարին էն փոքր արժանիքը չէ—ամէն առթիւ բողոքեց իր հարազատութեանը վրայ կասկածողներուն դէմ. ցցուց և ապացուցուց թէ ինքը անհարազատ զաւակ չէր, այլ անառակ տղայ մը՝ որուն մայրը մեռած էր տղաբերքի ատեն, չդիմանալով երկունքի ցաւերուն: Այսպէս, որք՝ բայց հաւատարիմ իր մօրենական աւանդութիւններուն, նախանձախնդիր իր արեւակցութեանը, ան չսպառեց իր մօրմէն մնացած ինչքն ու ստացուածքը:

Մի՛ քննադատէք եթէ մեր աշխարհաբարը դեռ չստացաւ «մարդու երես ելլալու» կերպարանք, եթէ հագուստները տձև են ու անձաչակ: Անոր մօրը մատուկներուն մէջ շատ գոհարներ կան, բանուած բաճկոններ, ժամացոյցի ոսկեօժ չղթաներ, թանկագին քարերէ կոճակներ, ի՛նչ մուշտակներ, ի՛նչ վերարկուներ, բեհեգեայ ի՛նչ շապիկներ:

Բոլոր այս հարստութիւնները կան, պահուած են, գիտենք: Բայց ոչ ոք մեզի կը ցուցնէ զանոնք. ոչ ոք կը ցուցադրէ զանոնք դիւրամատչելի պայմաններով՝ որպէս զի գուհիլը տեսնէր, սորվէր առանց մեծ ծախքի, առանց ժամանակի կորուստի:

Մեր աշխարհաբարին կարծեցեալ խնամակալները թերեւս կը սպասեն որ ան հասնի իր չափահասութեան տարիքին, որպէս զի իրենց համարատուութեանը ժամանակը գայ: Գովելի է այս մատակարարութիւնը, բաւ է որ մեր լեզուական դրամագլուխը աղէկ ձեռքերու յանձնուի, ամուլ չմնայ աւելի երկայնատեն, շահագործութիւնը ըլլայ աւելի խելացի, աւելի գործնական, և բոլորովին համաձայն գիտութեան նորագոյն դրութիւններուն ու պահանջումներուն:

Հակառակ պարագային՝ մեր աշխարհաբարը պիտի չսպասէր իր չափահասութեանը, և պիտի պահանջէր իր emancipationը, օր մը, ժամանակէն առաջ:

Գ. Ր. ՄԱԼԵՍՍ

<p>Վաղամեռ Տիկին Սաթենիկ Մսերեանի համակրողները ու ծանօթները անգամ մըն ալ վերարծարծուած պիտի դգան իրենց ցաւը՝ կարդալով այն հոգեցունց քերթուածը զոր Վահան Մալէգեան կարդացած է իր քրոջ դագաղին վրայ, յուղարկւորութեան պա- հուն: Այդ քերթուածը, որուն ձեռագիրը</p>	<p>առնելով զրկած են մեզ սգաւոր գրագէտին բարեկամները, կը հրատարակենք Մասիսի այս թիւին մէջ, ո՛չ միայն վերջին յարգանք մը մատուցանելու համար մանկամարդ կնոջ յիշատակին, այլ նաև իբրև բանաստեղծական դգայուն ու ախորժէն գեղեցիկ արտա- գրութիւններէն մէկը Մրմունջի հեղինակին:</p>
--	---

Ք Ր Ո Ջ Ս Յ Ի Ծ Ա Տ Ա Կ Ի Ն

Կը մեռնին մաքուր հոգիներն արդար,
Կը մեռնին՝ կեանքին մէջն իսկ խաբուսիկ,
Երագելով Լմիս սենչեր անկասար,
Մոռնալ ուզելէն ժամերն վաղանցիկ:

Վաղանցիկ կեանքին ցաւով տոգորուն
Ցուրտ գաղափարէն յաւեւ սարսուռգին,
Հոգիներն անդին՝ խորն երագներուն՝
Կը նային հեռուն, սուս կեանքէն անդին:

Օհ, դառն հիւժուով, սակաւ ամեն օր
Ազնիւ հոգիներն կը մարին մեղմիւ,
Տառապողները ըզգացմունքին խոր՝
Կ'ապրին մահուան մէջ յուզմունքներն անկեօր:

Հեռուն կը նային, խորն անուշներուն,
Քու հրեւտակի աչքերդ այլեւս փակ,
Յաւիտեանի գոյն աչքերդ ցրնորուն
Քու աչքերդ, ո՛վ փոյս, կը նային անյագ:

Ունայնութեան ծոցն ինկող գոյգ գոհար:
Աչքերդ պաշարւած՝ անոնց որ կ'ապրին,
Հոգիներուն մէջ պիտի նային յար
Նայուածք մահու, սի՛ն, խո՛ր, եւ յո՛րն:

Ան՝ յամառ ու դառն, հոգիներուն մէջ
Սեւ տառ մը կ'ըլլայ, եւ մահուան սարսուռ
Կը սրսկէ յոյսերն ի վար դիւրաւեօջ,
Մահու երգ՝ նայուածք մեռելի թափուր:

Կը մեռնին մաքուր հոգիներն, աւա՛ղ,
Եւ շատնց փուկ ալ կը մեռնէր: հե՛զ կին,
Քանզի դալկահար հոգիները վաղ՝
Ըզգալ գիտնալուն համար կը մեռնին:

ՎԱՀԱՆ ՄԱԼԷԳԵԱՆ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

ՈՐՈՆՑՆ Է ԱԻԵՏԱՐԱՆԸ

Սրտի ազնուացումն ու մաքրութիւնը գերազանց գործը կը կազմեն կրօնքին: Այս ճշմարտութիւնը էական հանդամանքը կը նրկատուի ամէն կրօնքի: Այսուամենայնիւ, մարդկային կեանքին վրայ կրօնքներու ունեցած ազդեցութեան խորունկ քննութիւն մը պիտի կրնայ ցոյց տալ թէ քրիստոնէական կրօնքը գերազանցապէս կը պատկերացնէ իր վրայ հոգեւոր կրթութեան մը նշանակելի գործունէութիւնը ամէն ժամանակի համար:

Քրիստոնէական եկեղեցիին կազմակերպութեան առաջին օրերէն իսկ, ուր անոր հիմնադիրը Յիսուս՝ աղնիւ և միամիտ հոգիներու կը վստահէր իր կրօնքին ծաւալման փափուկ գործը՝ յայտնի կ'երևէր թէ որքան կարեւորութիւն ունէին անոր համար սեռն և սերտ հաւատքի մը ընդունակ սիրտերը, որոնք մարդկային ո՛ր և է կեղծուպատիր իմաստութեան մը ազդեցութեանը տակ չէին գեղծուած: Եւ առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել նոյն իսկ թէ այդ կրօնքը թերեւս պիտի չունենար նոյն արագ ծաւալումն ու անօրինակ յաջողութիւնը երկրի վրայ, եթէ տարբեր ձեռքերու յանձնուած ըլլար ան:

Դիւրին է հասկնալ ուրեմն թէ ոյժ մը կայ, գլխաւորաբար սրտին ոյժը որ իր կոյս վիճակին մէջ երկնազդեցիկ բան մը ունի միշտ, մեծագոյն դժուարութիւններ հրաշալիօրէն յաղթահարելու մեքենականութեամբ մը լարուած: Այդ զօրութիւնը կընդարձակուի և կը ներգործէ գերազանց գիրքին՝ Աւետարանին չորհիւ միայն: Սխալ մը պիտի ըլլար ուրեմն խորհիլ թէ մարդ առանց անոր ազդեցութեան պիտի կրնար ինքնին վճիռ և մաքուր սիրտ մը ոգեւորել իր կուրծքին ներքեւ, իր մտքին ոյժերուն միայն ապաւինելով: Վասն զի կը տեսնենք շատ անգամներ թէ գիրքերու մէջ թաղուած միտքերը չեն կրնար մաքուր և աղնիւ սիրտ մը շինել:

Ինչդիր է գիտնալ սակայն թէ ամէն մարդ առ հասարակ կրնայ օգտուիլ Աւետարանէն ու անոր բարի ներշնչումներուն անձնամատոյց ըլլալ անպայման կերպով. ո՛չ երբեք վասն զի անոնք՝ որ ի ընէ չար են ու նենգամիտ խաբէութեամբ պղտորուած, անհնար է որ խորապէս ազդուին Աւետարանէն ու անոր շունչովը ազնուանան: Ի՞նչ պիտի ըլլայ ուրեմն, պիտի հարցուի, այդպիսիներուն համար՝ Աւետարանին գործը. ո՛չ ինչ վասն զի Աւետարանը անոնց միայն կը քարոզուի, Քրիստոսի հոգին անոնց հոգիներուն մէջ միայն կրնայ թափանցել, լաւագոյնին ժառանգութիւնը վերջապէս անոնց իրաւունքն է միայն, որոնք բարութեամբ և անմեղութեամբ սերտ յօժուարութիւն մը ցոյց կու տան մտադիր ընդունելու համար զանիկա իրենց մէջ. ուստի անոնք պէտք է շարունակ կարդան զանիկա, աւելի ևս ազնուացնելու համար իրենց ներքինն ու կեանքը, վասն զի Աւետարանը բարիներունն է միայն:

ԱՐՄԱՇ ԵՂԻՏԷ ՎՐԴ.

ՎԱՐՈՂ

Թոյլ չըփակիմ կապոյսիմ մեջ սնդուսէ, Ու մարմինիմ օրջագիծիմ վրայ կոր, Ժանեակն է որ ձիւնն իր ծայքն կը սփռէ, Գրգոս կուրծքիմ ձիւնովն ամբիծ ու աղուոր:

Ձիւնասպիսակ նակիքն վրայ իր խոհուն, Մազիկն ոսկիքն շուշանի սիւրս է կարծես, Իր դիւրողի անջայոյզ աչեւունը Կոպն՝ հակած է բռնունմեւուն քելիքն պէս:

Սիւրահաբի ձօն մը քերես գողունի, Կամ պահսանմամբ նամբան քաղուած փափկօրէն, Վարդ մը որ երբ որ օրբունքիմ մօտ քանի, Իրար ձուլուած՝ ձիւնքնի մը կը կազմեն:

Յափեսակուած կը ծըծէ զայն լիաւուրք, Ծոլլ, խելայեղ արբուութիւնով սարսուռն, Գիւրգ համբոյրով մ'ըմբոսխնելով անյազուրդ, Ձիւնք կարբող ծաղկիկն հոգիքն, բո՛յր համբուն:

ԱՌՄԱՇ ՍԵՂՎԷՍԴԻ

ԹԱՐԳՄ. ՄԱՌԻ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Մ Ե Ծ Հ Ա Մ Բ Ա Ի Փ Ո Ք Ի Հ Ո Գ Ի

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Ա.

Ինչպէ՞ս կրցեր էր տիրանալ համբաւի մը որ զինքը իբր է՛ն պարկեշտ և առաքինի կինը ճանչցուցած էր իր ծանօթներուն : Ռեակից էր այդ բարոյական վարկը . ազահովապէս ո՛չ ոք կրցեր էր հասկնալ և Տիկին Մեխակեան, հարուստ սեղանաւորին կինը, հակառակ իր հրապուրիչ ու մանկամարդ գեղեցկութեանը, իր շնորհալի ու հրայրքոտ շարժումներուն, կը մնար մէկը այն անմատչելի և դժուարանձ կիներէն որոնց վրայ այնքան աղէկ գիտեն պարծենալ յիսունը անցուկ տես ու միամիտ ամուսինները : Մնաց որ, երևույթէն կամ ներքնապէս, Տիկին Մեխակեան սովորական կին մը չէր եղած իր միջավայրին մէջ . էրիկ մարդիկ կը ջանային խօսիլ իր հետ լեզուի այն տեսակ մը նրբութեամբ որ անմիջապէս կը մասնէ մեծամոլ տանտիրուհիի մը պահանջած յարգանքը իր տունը եկողներէն . իսկ կիները, ինչպէս միշտ, չէին դադարեր բամբասելէ ու քննադատելէ զինքը, միեւնոյն ատեն հաճոյք զգալ ձեւացնելով անոր խօսիլը լսելէ, անոր Պէկէէն ապսպրուած շրջազգեստին և Անժէէն հագնուած գլխարկին վրայ հիանալէ, անոր նստուածքը կամ ոտքը ոտքին վրայ դնելուն կերպը ուսումնասիրելէ : Ըսել չէ՛ թէ իր բարեկամուհիները, ամենքն ալ իրենց կարգին լաւագոյն ընկերութիւններու մէջ մտած խօսուն պուպրիկներ, զուրկ ըլլային մտաւորական կամ ֆիզիքական յատկութիւններէ . բայց չգիտցուիլ ինչո՞ւ, Տիկին Մեխակեան իր շուրջիններուն կը ներշնչէր անանկ վստահութիւն մը զոր ամէն ոք պիտի փորձէր պահել երկարօրէն, թաշկինակի մը պէս որ անուշահոտութեան մէջ թաթխուած ըլլար :

Իբրու ալ, Տիկին Մեխակեան սովրած էր կեղծիկ սալօնի այն նուրբ քաղաքականու-

թիւնը զոր կարելի պիտի չըլլար ձեռք ձգել միամիտ էրկանը դրամին շնորհիւ : Իր մէջը ունենալ կը թուէր ինքնածին ոյժ մը որ կը հաւասարեցնէր զինքը այդ դարավերջիկ յասկութիւնը ունեցող բարձր կիներուն : Սիրոյ, հրապուրանքի նետը խրկելէ վերջ էրիկ մարդուն, չէր ներեր որ փոխարէնը ընդունած ատեն դպչի իր մէկ կողմին, գիտնալով ճարտարօրէն գործածել բարոյականի վահանը՝ այդ կարգի թունաւոր սլաքներու դէմ : Ասանկով, կարող եղած էր սեռակ մը կանացի prestige ստեղծել ինքզինքին : Համարձակախօսութիւնը կնկան մը համար ներելի կը նկատէր, չխրաչելով քնաւ սալօնի սուտ ու բուռ շագակրատութիւններէն և ախորժելով այն կարգ մը հացկատակ ամուսիններէն որոնք իր քղացքներուն շուրջը կը գեղեցիկէին : Յետոյ, Բրթի-Շանի իր գեղաչէն տան սալօնը կը բանար բոլոր անոնց որոնք անուն մը օւնին Բերաի ընտանեկան շրջանակներուն մէջ : Բրինգիբօէն վերադառնալուն պէս, հոկտեմբերի վերջերը իր գիշերային ընդունելութիւնները կը սկսէր և անգամ մըն ալ, Բարեկենդանի մօտ իր մեծ երեկոյթը կուտար իր ճոխ պիւֆէտլը, առատ շամբանեայովը զոր լայնօրէն վճարելու չէր քաշուեր Մեխակեան : Պարահանդէսներու մէջ իր ներկայութիւնը զգալի կ'ըլլար . էրիկ մարդիկ կը փութային քովը, իր հոլանի ուսերը գիտելու և կիները կուգային քննելու համար անոր շրջազգեստը որ անպատճառ է՛ն ծանրագինը, միանգամայն է՛ն վայելուչը եղած կ'ըլլար, թէև միւս կողմէ ալ չար լեզուները առիթը չէին փախցնիլ իր վրայ խօսելու ամէն անգամ որ սովորականէն աւելի թոյլտուութեամբ վարուէր երիտասարդի մը հետ կամ թեև տար անոր, պարասորահին շրջանը ընելու համար :

Ինչ որ ալ ըլլար սակայն, Տիկին Մեխակեան չուտով ձեւի դալիք խմորներէն տարբեր բան մը նկատուած կը մնար միշտ, իր համբաւին կառչած, առաջ քշելով ընկերական կեանքի վրայ ունեցած իր ըմբռնումը ու համոզումը : Ինքը աւելի կը խորչէր այն կիներէն որոնք ամէն հաճոյքէ, ցոյցէ խոյս կուտան՝ պարզապէս իրենց ամուսին

հաւատարիմ սիրտ մը ունենալին կեղծելու համար, թէ և ներքնապէս քայքայուած բարոյական մը ու աղտոտուած մարմին մը ունեցած ըլլան: Կնոջ մը պաշտօնը, բոլոր էրիկ մարդոց հաճելի ըլլալուն, անոնց հետ ազատօրէն և առանց կանխամտածութեան խօսիլ գիտնալուն մէջն է, կը վարդապետէր Տիկին Մելիակեան, և այսպէս ըսելով հոգ չէր ընելը ընաւ իր շուրջը տեղի ունեցող չարախօսութիւններուն որոնք իրեն համար աշխարհիկ կեանքի պահանջումներ էին լոկ, անկապ ու ամտածուած բաներ վերջապէս, կարող զանոնք իր փէշովը ցրուելու: Գարնան իրիկունները, իր սովորական պտոյտը ըրած ատեն, եթէ հանդիպէր տանը բարեկամ էրիկ մարդու մը, առանց վարանու մի իր կառքը կը հրաւիրէր զայն և մէկտեղ կը պտօցնէր յաճախ:

Բ.

Բայց որքան որ երեւոյթէն պարկեշտ՝ նոյնքան ալ ներքնապէս խորամանկ ու իր սրտին պահանջումներուն բժախնդէր կին մըն էր Սօֆի:

Իր տունը եկող էրիկ մարդոց մէջէն Սալէմեանին աւելլը կը հաւնէր, անոր ուղիղ վարմունքը ու բարեկիրթ շարժուձեւերը գնահատելով: Սալէմեան, երսունընչինգի մօտ կորովի երիտասարդ մը, կը զգար իր վայելուչ հասակին ու գեղեցիկ պէխերուն ազդեցութիւնը կիններուն վրայ և այդ ինքնավստահութիւնը, փորձառաքար արմատացած ներսիդին, կը բաւէր իրեն որ անոնց ամէնուն հետ սիրաբանէ հաւասարապէս, բայց առանց սեթեւեթի, ճարպիկօրէն ու վերապահութեամբ: Իր ծանօթութիւնը Տիկին Մելիակեանի հետ՝ վաղեմի բան մը չէր: Ամառը, Կղզին, պանդոկին մէջ ներկայացուած, աւիթը ունեցեր էին մօտէն ճանչնալու զիրար և մտերմանալու այնքան որքան կը ներուի գիւղի մը մէջ ուր բամբասանքին քրքրքր կայ: Սօֆի չէր վարանած շահեկան և համակիրելի գտնել Սալէմեանի անձը, թէ և այս վերջինը լսած ըլլար արդէն Տիկին Մելիակեանի համբաւը և անոր գեղեցկութեան վրայ հիացած՝ պատահական հանդիպումներու մէջ:

Գիշեր մը, լուսնի լուսով, Մելիակեան և ընկերութիւն—խել մը պանդոկի ծանօթներ—բերանսիրի զուարճութիւն մը ընելու մտք աւանակով պտոյտի ելան: Տեսարանը շահեկան էր ու միանգամայն կատակերգական: Բարի անասուններուն ոտտոտուն ու նեղ սիրտ քալուածքը, իշապաններուն անախորժ պոռչտուքը, կիններուն խնդալու, էրիկ մարդոց երգելու ձայները, իրարու մէջ եղած անախորժ կատակները, բոլոր ասոնք իրար խառնուած, կը կազմէին ժխոր մը որ պահ մը կուգար կը խռովէր բանաստեղծական ու խորհրդաւոր լուսթիւնը անտառին: Կարծես, լուսինն ալ իր ամիլուած փայլուն դէմքը ամբողջովին դուրս հանած կապոյտին մէջէն, խնդալով կը դիտէր զուարճասէրներու խրամբակին այս խօլ արշաւը:

Մելիակեանի կինը ու Սալէմեան, միւսներէն հեռու, քով քովի կը քալեցնէին կենդանիները, խօսակցելով, սիրաբանելով և մոռնալով զիրենք ըրջապատող խմբակին զուարճութիւնը և անախորժ կատակները. բայց հազիւ թէ խմբակը անցած անհետացած էր Տիասգէլօի գարեջրատան քովէն, Սօֆի կեցնել ուղեց կենդանին:

—Ս' յոգնեցայ նստելէն, կ'ըսէր Սալէմեանին, քիչ մըն ալ քալենք.

Երկուքն ալ վար իջան և սկսան յառաջանալ մանր քայլերով, պահ մը լուռ մնալով գեղեցիկ գիշերուան մը տպաւորութեանը տակ երազացնոր և ականջ տալով հետըզհետէ հեռացող անհետացող ձայներուն: Սալէմեանի մէջ սկսած էր խայտալ յանկարծ պարծանքը էրիկ մարդու մը որուն ցանկացուած կին մը կը վստահին. և ժպտուն՝ կը փորձէր առիթէն օգուտ քաղել ճարպիկօրէն բանալու այն վարագոյրը զոր ատենէ մը ի վեր կը զգար իր և Սօֆիի միջև: Այն մտերմութիւնը զոր այդ մէկ քանի շարժուման մէջ փոխանակած էին իրարու հետ, ապահովաբար Սօֆիէն սիրուած ըլլալու հաստատ համոզումը չէր սնուցանէր իր ներսիդին. բայց ինչ որ ալ ըլլար, սա բացորոշ էր թէ Սօֆի կ'ախորժէր Սալէմեանէն և այդ մտածումը կը բաւէր իրեն և աւելի՛՛ առաջ երթալու ոյժը կու տար հետզհետէ:

Մնաց որ Տիկին Մեխակեան իր պարկեշտ կնկան համբաւովը և ուրիշներուն ըսածին կամ մտածածին կարեւորութիւն չտուողի յատկութիւնովը չէր վարանած արդէն քաջալերելու Սալէմեանը, պանդոկին մէջ եղողներուն ներկայութեանը իսկ չուայելով անոր հոգեկան կարգ մը վայելքներ որոնք սարբեր միջավայրի մը մէջ պարզ համակրական ցոյցերէ աւելի բան մը պիտի արժէին կիներուն աչքին և միւս երիկ մարդիկը կատղեցնելու միայն պիտի կրնային ծառայել. բայց Սօֆին մօտէն ճանչցող մը չուտով կարեւորութիւն պիտի չտար եղածին և անվնաս գաբուիս մը պիտի նկատէր գայն: Գիշեր մը միայն, Տիկին Միրանեան, համեստ հարստութեան տէր սակերիչին կինը որ պանդոկին երիտասարդներէն կը շաջապատուէր յաճախ իր զուարճախօսութեանը և բանբասողի սովորութեանը պատճառաւ, Մեխակեանէն տեղեկութիւն ուղած էր Սալէմեանի վրայ:

— Բեք քիպար երիտասարդ է, պատասխանած էր միամտաբար Մեխակեան... Սօֆին մէկը պէտք է էյիեմիօ ըլլալու համար...

Եթէ այս պատասխանը ոչ ոք կը գոհացնէր, գոնէ Սօֆին համար ալ մնասակար չէր որքան ատեն որ Մեխակեան նոյն համոզումով մնար իր մասին: Տիկին Մեխակեան գիտէր ատիկա և անոր համար էր որ բնաւ չէր սրանեղած երբ, այդ գիշեր, առաջին անգամ ըլլալով մինակ զգաց ինքզինքը Սալէմեանին հետ անտառին մէջ ուր մտեր էին անլզալարար, երկու սիրահարներու պէս:

— Չեմ ուզեր որ գէշ դադափար ունենաս վրաս, կ'ըսէր Սօֆի, թեւէն տակ զդառով Սալէմեանին ձեռքը որ երես աւած կատուի մը թաթին պէս դգուանքներու ապաստարան մը սկսած էր փնտռել հոն, ըրած յանդգնութիւնս ապացոյցը թող ըլլայ քեզի հակար ունեցած համակրանքիս, բայց կը պահանջեմ որ գոհ ըլլաս այցափով և ատկէ աւելին չփնտռես եթէ կուզես որ բարեկամութիւնս տեւական ըլլայ...:

Երբքին յուզումով մը ըսուած այս մէկքանի խօսքերը, Սօֆի լեղութիւն վրայ Յօն-ցիգու չեշտ մը կառնէին, խուլիկով Սալէմեանի հողին և կեցնելով զինքը ճիշդ հոն

ուրկէ անդին վայելքներու վարդազոյն հորիզոնը կը պարզուէր իր աչքին:

Սալէմեանի տեղ ուրիշ մը պիտի վհատէր անշուշտ Սօֆիի այդ համառօտ ազդարարութեանէն որ ապահովապէս հրաւիրող բան մը չունէր իր մէջ. բայց ինքը, կնոջ քմահաճոյքներուն ու սքողուած զգացումներու ենթակայ եղած մարդ, զգաց թէ Սօֆին հրապուրելու առիթը ուրիշ կերպով կրնար ներկայանալ իրեն:

Եւ պահ մը լուռ մնացին վայելելու համար անտառին գերազանցօրէն հրապուրիչ ու հրաշալի տեսարանը զոր լուսինը դիտէ պատրաստել սիրահարներուն համար: Ծառերը անշարժ, իրենց պէս յուզումէն քարայած ըլլալ կը թուէին և ծովը, լուսաշող երկինքին սակ, հայելիի մը պէս կ'անդրադառնար, նուազը բերելով իրենց ջուրին մեղամաղձառ նուազը և սարսուռը անձանօթ երջանկութիւններու:

Ուրիշ խումբեր կանցնէին հիմա, անոնք ալ իրենց մասնաւոր նուագահանդէսը յորինելով և ընդհատելով պահ մը իրենց կարօտալի մտերմութիւնը:

— Մարդ չտեսած դառնանք, կ'ըսէր Սօֆի՝ Սալէմեանի թեւէն քաշելով, միւսներէն առաջ պանդոկ ըլլանք, կը վախնամ կոր...

Սալէմեան կը դժկամակէր, ապահովութիւն կուտար Սօֆիին.

— Բայց վախնալու ի՞նչ կայ... հետք չեմ միթէ... կրնանք ըսել թէ իրենց ապաստանք հոս...

Եւ յետոյ յուզումնքով, դողդողացող շըրթունքները Սօֆիի ականջին մօտեցուցած՝

— Ինչպէ՞ս կրնաս մինակ թողուլ զիս, անգամ մը որ քեզ սիրելու հաճոյքը տուիր ինձի... ըսէ, դուն ալ չե՞ս սիրեր զիս... թո՛ղ որ երկարօրէն պահեմ ձեռքերդ ձեռքիս մէջ և ըսեմ քեզի դեռ ի՞նչ որ աչքերդ կը ներշնչեն ինձի...

Եւ Սալէմեան, ինքզինքէն ելած, հազիւ թէ թեւովը Սօֆիի մէջքը գրկած, կը պատրաստուէր համբոյր մը քաղել անոր շրթունքներէն.

— Սըսթ... կուզան կոր, գոչեց Սօֆի ջղազրգուօրէն և անտառէն դուրս խոյանաւ...

9.

Դեկտեմբերի մէջ, չորեքշաբթի օր մը, Սալէմեան այցելութիւն տուաւ Տիկին Մեխակեանի: Անտառին տեսակցութենէն ի վեր, իրենց մտերմական յարաբերութիւնը դադրած ըլլալ կ'երեւար, Սօֆի պաղ վարմունք մը ունեցած ըլլալով հանդէպ Սալէմեանի, իբր թէ անոր անփափկանկատ առաջարկութենէն վերաւորուած: Այս գաղտնիքը իրենց մէջ մնացած էր ցորչափ Սօֆի կրցեր էր հաւտացնել իր շուրջիններուն թէ այդ գիշեր յանկարծ անհանգիստ զգալով ինքզինքը, պէտք տեսած էր Սալէմեանի ընկերակցութեամբ պանդոկ վերադառնալ միւսներուն զուարճութիւնը չխանդարելու զիտաւորութեամբ:

Այս պատճառարանութիւնը, կնոջ մը բերնին մէջ սովորական, մաղի չափ չէր խախտած սակայն համարումը Մեխակեանի որ կը շարունակէր հաշտ աչքով նայիլ Սալէմեանին, իրենց Բերա վերադառնալէն վերջն ալ, երբ տեսաւ թէ Սօֆի պարզ հիւրի մը պէս սկսած էր ընդունիլ Սալէմեանը:

Տիկին Մեխակեան, առանձնասենեակի մը մէջ, գանարէին վրայ թուօրէն երկնցած կը խորհէր, երբ իմացուցին իրեն Սալէմեանի ներկայութիւնը:

— Անտառակ տղոց ասանկ պատիժներ կուտան երբեմն կիները, ըսաւ Սօֆի երբ Սալէմեան ներս մտնելով կը մօտենար իր ձեռքը համբուրելու:

Եւ հազիւ թէ այս վերջինը կը պատրաստուէր նստիլ աթոռի մը վրայ, Սօֆի, ժրպտուն, աւելցուց.

— Ժիշդ հիմա ես ալ քու վրագ կը մտածէի, գիտես որ ընդունելութեանս օրն է այսօր, քիչ մը առաջ Տիկին Միրանեանը կար, շատ մը աւելորդ խօսքեր ըրաւ վրադ, բէք հազ չըրի շիտակը...

— Ամբաստանութիւն մը չէր անշուշտ ըրածը, յարեց Սալէմեան:

— Ատկէ աւելի գէշ բան մը թերեւս... Ինչ կուղես որ չմտածեն ամուսին ունեցող կնոջ մը վրայ որ երիտասարդի մը հետ կը սիրաբանէ անտառին մէջ...

— Կամ թէ սալճնի մը մէջ, ընդմիջեց Սալէմեան, հետաքրքրուած Սօֆիի յայտնու-

թիւններէն... Ինչ տարբերութիւն կը գտնես անտառին մէջ սիրաբանող կնոջ մը և սալճնի մէջ սիրաբանող կնոջ մը միջև...

Սօֆի ճիշդ ժամանակին հասաւ պատասխանելու համար.

— Տարբերութիւնը սա է որ էրիկ մարդիկ աւելի գէշ կը վարուին երբ առանձին գտնուին կնոջ մը հետ, մինչդեռ աւելի փափկանկատ կ'ըլլան սալճնի մը մէջ...:

Սալէմեան այլայեցաւ, լուռ մնաց: Սօֆի իր խօսքին առաջ բերած անախորժ տպաւորութիւնը ջնջելու համար, ոտքի ելաւ և ոսկի շրջանակներով գեղեցիկ կեփսօնի մը վրայէն լիքերի սրուակ մը վերցնելով, գաւաթ մը լեցուց և Սալէմեանի երկարեց դաջն:

— Հայտէ՛, խմէ՛ տեսնեմ, հաշտուինք... երեսդ անգամ տեսնել չէի ուզէր կոր, բայց մնա չունի, կը ներքմ...:

Սենեակին մէջ, արուեստով կահաւորուած, կը տիրէր բարձր վառարանէն տարածուող հեշտ տաքութիւն մը որ մերկ մարմնոյն վրայ պտտցուած մուշտակի մը գգուանքը կուտար, հաճոյք կը պատճառէր Սալէմեանի, փափաքը սալով անոր երկարօրէն մնալու լայն թիկնաթուփին մէջ, գեղեցիկ ու անհունապէս հրապուրիչ կնոջ մը հանդէպ, մեծարժէք գեղօրներով զարդարուած սենեակի մը պերճանքին տակ: Պատէն կախուած հաւկըթած և մեծ հայելիին մէջ Սօֆի կ'անդրադառնար, իր վայելուչ շրջադեպտոնին մէջ կազապարուած մարմնին ըզրոր բարթամութեամբը, կտաւի վրայ ճարտարօրէն նկարուած երազային ու բանաստեղծական դիրքով կնոջ մը պէս:

Սալէմեանի աչքերը շացան այս հրաշալի décorէն: Իր հոգեկան գինովութեան կուգար կը խառնուէր նաև գինովութիւնը մէկ քանի վայրկեան առաջ հանդարտօրէն խրմուած ալքօլին որ իր երիտասարդ արիւնը կը մտրակէր հիմա: Կնոջական նախազգացումով մը, Սօֆի նշմարեց յանկարծական փոփոխութիւնը Սալէմեանի դիմագծերուն որոնք կը յայտնորոշէին անոր ներքին տագնապը ու արթնցող ջիղերուն սարսուռը: Գանարէին անկիւնէն ուր նստած էր անփութօրէն, ոտքի ելաւ իսկոյն և դէպի գուռը յառաջանալով:

—Մարդ չեկած խահուէ մը խմենք, ըսաւ, յանդիմանութիւնով լեցուն աչքերը սեւեռելով Սալէմեանի վրայ:

Բայց այս վերջինը, Չղաճգորէն ոտքի ելած էր միեւնոյն ատեն և ձայնի պաղատագին չեղտով մը.

—Սօֆի...

Մեխակեանի կինը դէպի ետ ընկրկած էր այն միջոցին որ մատը կը մօտեցնէր ելեկտրական կոճակին, սուրճը ապապրելու համար: Սալէմեանի ձայնը այնքան տարօրինակ էր ու շարժումը այնքան վճռակա՛ն, որ Սօֆի վախցած էր անոր երեսը նայելէ և շուտով անհարձակի ի եկած, դուրս ելլելու միջոցը կը փնտռէր: Սալէմեան անգամ մը սկսած՝ չէր ուզեր ընկրկած ըլլալու երկիւրը ներշնչել Սօֆիի, և աչքերը վառ, շրթունքները յուզումէն ու կիրքէն արիւնտա, կը պատրաստուէր իր թեւերուն մէջ առնել մանկամարդ կինը, երբ նոր հիւր մը ծանուցանող զանգակին սուր ձայնը կեցողց զինքը ամօթանար, գլուխը կուրծքին վրայ և թող տալով որ Սօֆի, դուհատ, դուրս նետուի սենեակէն:

Գ.

Մէկ քանի վայրկեան վերջ, սանդուխներէն վար իջած ատեն, Սալէմեան ամէն բան վերջացած կը նկատէր իր և Սօֆիի միջև և այս մտածումը այնքան գէշ ազդեց իրեն որ փափաքը ունեցաւ կրկին վեր ելլելով լալազին ներողութիւն խնդրելու:

Փողոցին մէջ, հակառակ ցուրտին, վերարկուն շատ եկաւ իրեն, այնքան կը նեղուէր արեան անկանոն չըջանի մը ազդեցութեանը տակ:

Ամիսի մը չափ չափսան զիրար: Մէկ քանի անգամ մտադրութիւն ունեցաւ գրելու Սօֆիին, ըսելու համար որ չի նեղանայ իրեն դէմ և ընդունի զինքը առաջուան պէս. յետոյ, ետ կեցաւ այդ գաղտնիքէն: Ըրածը ինչ էր որ. ուրիշ կերպով կա՛րելի էր միթէ հրապուրել կիները: Կիրակի օր մը մինչեւ Սօֆիի տան դրան առջև գնաց, բայց չհամարձակելով ներս մտնել, այցեատմը ձգեց դուռնէն և հեռացաւ: Այս բանը շարունակեց մէկ երկու անգամ. մինչև տանը դրան

առաջը կուգար. բայց այդչափ կը դամուէր կը մնար հոն, վախնալով որ ներս մտած ատեն պըծած կ'ըլլայ պարկեշտութեան դիցուհին պարփակող այդ տաճարին սեմը:

Բայց որքա՛ն մեծ եղաւ իր զարմանքը երբ փետրվարի առտու մը, ստացաւ տոմս մը որով Սօֆի կ'իմացնէր իրեն թէ, — «Աղատ համարձակ զուարճանալու մտօք, այն ինչ գիշեր, Սիմբնիաի պարահանդէսը պիտի երթար, էրկանը հետ դիմակաւոր, և կը խնդրէր որ ինքն ալ անպատճառ ներկայ ըլլայ հոն»: Եւ յետ դրութիւնով մը Սօֆի չէր մտցէր աւելցնելու թէ— «Երիկ կնիկ տօմսն հագած պիտի ըլլային և թէ իրենը, դեղին աթլազէ էր»:

Սալէմեանի առաջին մտածումը եղաւ Սօֆիին տունը երթալ և եղածը հաստատել, այնքա՛ն տարօրինակ թուած էր իրեն՝ անոր այս փափաքը: Բայց վերջէն ետ կեցաւ այդ որոշումէն: Մէկ քանի անգամ ևս կարդացեր էր Սօֆիի նամակը և հետգհետէ համոզուած անոր պարունակութենէն: Յետոյ յիշեց թէ Սօֆիի ընդունելութեան օրը անցեր էր և մի գուցէ գիշեր ատեն այցելելով, պատճառ ըլլար որ ամուսինը կասկածի:

Չէր կրնար ըլլար որ Սօֆի՛ Մեխակեանէն գաղտնի ընէր այս բանը: Ինչո՞ւ չէ:

Այս մտածումը գլխուն մէջ գամուեցաւ և կեցաւ մնաց հոն մէկ քանի օրեր, գգուելով շոյելով իր էրիկ մարդու սնափառութիւնը և ներշնչելով իրեն խոստացուած վայելքի մը բոլոր անուշութիւնները: Սօֆիի համար ունեցածը՝ մոլորեցնող, տառապեցնող սէրը չէր. բայց ինչ որ ալ ըլլար, կը զգար թէ անիկա ամիսներէ ի վեր եկած լիուլի գրաւած էր իր երիտասարդի պարապ սիրտը, այնքան որ, անոր հեռացումը անկէ՛ առանց արիւնեղու չէ որ պիտի ըլլար: Այս նախազգացումը բաւական տառապեցուցած էր Սալէմեանը այն օրէն վերջ որ Սօֆիի տունէն մեկնած էր, վա՛նտուած ու լքուած սիրահարի մը պէս:

Նամակը առած օրը կանուխ մեկնեցաւ գրասենեակէն, կնոջ մը հետ ժամադրութիւն ունեցողի մը նեղսիրտ վիճակին մէջ: Պարահանդէսին գիշերը կուշանար կարծես: Օրը

սաստիկ ցուրտ էր և փափաքը ունեցաւ, տուն չգացած, արեւիքի մը առնելու: Եւ նիի գարեջրատան ղովերն էր. ներս մտաւ, Ծերեճք մը ապսպրեց, խմեց, մեքենաբար թղթատելով օրուան մէկ քանի լրագիր. յետոյ, չլրնալով երկարօրէն նստել, գլխարկը դրաւ և վերարկուին մուշտակ օձիքը վեր դարձուցած դուրս ելլելու վրայ էր գարեջրատունէն, երբ սրարչաւ անցնող կառքի մը մէջ նշմարուած գլուխ մը իր ուշադրութիւնը գրաւեց, կեցաւ յուզումով և տեսաւ արդարև Սօֆին որ կրցածին չափ ծուած, կառքին պատուհանէն կը բարեւէր ձեռքովը:

Այդ վայրկեանէն իսկ, Սալէմեան իր նախկին զուարթ վիճակը վերստացաւ: Սօֆիի ժպիտը, զինքը տեսած և բարեւած ըլլալու հաճոյքին հետ, վայրկենապէս մոռցուցած էր այն տխուր տպաւորութիւնը զոր ունեցեր էր Սօֆիէն բաժնուած օրէն ի վեր:

Այս անակնկալ հանդիպումը այնքան կենսատու բան մը ունէր իր մէջ որ Սալէմեան, յաջորդ մէկ քանի օրերն ալ աղէկ անցուց, աղէկ կերաւ, աղէկ քնացաւ՝ Սօֆին երագելով:

Վերջապէս պարահանդէսին գիշերը եկած էր. Բիկմալիոնէն նոր առնուած ձերմակ փողկապը ու ձեռնոցները գրպանին մէջ, տուն վերադարձաւ, լաւ ճաշ մը ընելով դուրսը, և կէս գիշերին մօտ, հագուած սքուած ներս կը մտնէր պարասրահէն:

Առաջին հայուածքով բան մը չտեսաւ: Օթեակներուն մեծ մասը պարապ էր: Դիմակաւորներու տարօրինակ և դժոխային կուտակում մը միայն կար մէջտեղը, վերէն թափուած նուագախումբի մը կոտորուքներու աղղեցութեանը տակցատկրտելով, լարուած խամաձիկներու պէս: Բաւական ատեն կար որ հասարակ պարահանդէսի մը ներկայ չէր եղած և այդ աղտոտ տեսարանը գէշ տպաւորութիւն մը ըրաւ վրան և չվայելցուց Սօֆիի, որ իբր բարձրագի և նուրբ զգացումներ ունեցող կին, հաճոյք զգար այդ մըթնոյրտէն: Տղայութեան օրերու մոռցուած բարեկամ մը զինքը կեցուցեր էր պահ մը քիչ մը հեռուն կեցող կնոջ մը վրայ բաներ

մը ըսելով իրեն, որոնց սակայն սկանջ չկասեց Սալէմեան և հեռացաւ:

Բայց հաղիւ թէ մէկ քանի քայլ յառաջեցեր էր, դեղին փայլուն տօմինօ հագած կին մը զոր չէր նշմարած, եկաւ և կեցուց զինքը. Սօֆին էր:

— Եկու՛ր, ըսաւ, ամուսինս վերը լօճան է, չի տեսնէ մեզի...

Եւ առանց խօսելու, մէկտեղ վար իջան, առանձին սենեակ մը քաշուելու համար:

Սալէմեանի յուզումը այնքան մեծ էր որ հաւտալը չեկաւ եղածին: Բայց երբ Սօֆի դիմակը վար առաւ, փակել տալէ վերջ առանձնասենեակին դուռը, Սալէմեան չկրցաւ զսպել դառն ժպիտ մը որուն մէջ զարմացում ալ կար, յուսախաբութիւն ալ:

— Երբեք ինչ չէիր յուսար այս բանը, հէ՛, կ'ըսէր Սօֆի խնդալով... Գաբընիս մըն է բարեկամս... Կնոջ պարզ հետաքրքրութիւն մը:

Եւ առանց դիմացիներն խօսք տալու.

— Ըհտոր էջէր է հագուստս, աղէկ չէ...

Սալէմեան մօտեցեր էր Սօֆիի և անոր ձեռքէն բռնած.

— Ես'տ գեղեցիկ ես, Սօֆի, չեմ գիտեր թէ երա՞զ է տեսածս... Բայց անկեղծօրէն ըսելով, երբեք չէի կարծեր որ ասանկ տեղ մը կրնաս հաճոյք զգալ...

— Բեղի տեսնելու համար ըրի, անմիտ, գիտնալիք թէ ո՞րքան կը տառապեցնես կոր դիս, ամիսներէ ի վեր... Ուրիշ ո՞ւր տեղ կրնայի վայելել եւ սիրել քեզ...

Եւ իր ցանկացող կնկան աչքերը արտասովոր փայլով մը սեւեռեցան Սալէմեանի վրայ:

Բայց այս վերջինը չկրցաւ խօսիլ: Վերը սրահին մէջ ցատկրտող, տախտակամածը ծեծող հարիւրաւոր աղտոտ ոտքեր՝ երկարօրէն երազի ու անուշահոտութեան մէջ մեծցուցած իր սէրը ջախջախելու ճգմելու վրայ ըլլալ կ'երեւնային և Սալէմեան, յուսահատական ակնարկով մը, զգաց թէ այդ աղուոր սէրը իրեն ներշնչող կինը, մէկէն, վար կ'իյնար, կը փշրուէր այն անմատչելի կարծուած պատուանդանէն ուր ինքը գետեղած էր զայն հաղուադիւտ ու մեծարժէք առարկայի մը պէս: Միտքը բերաւ ամառը, անտառին մէջ,

լուսնի լուսով իր տեսակցութիւնը Սօֆիին հետ, իր յուզումնալից վայրկեանները, իր զգայուն մարդու գգուանքները, իր խար- խափանքները և անոր, պարկեշտ կնկան մեր- փու՛մը: Յիշեց, աղուոր կրակի մը ազդեցու- թեանը սակ, անոյշ երազանքի մը մէջ ար- թընցող իր սիրոյ արտայայտութիւնները, իր տուայտանքները անմեղ համբոյրի մը հաճոյ- քին համար և Սօֆիի փախուստը, միշտ պար- կեշտ կնկան կեղծ մերժումը:

Այս մտածումները, վայրկեանապէս դառն և յուսահատական, կը խուժէին հիմա սրտին մէջ, իր բարոյապէս խաբուած էրիկ մարդու արժանապատուութիւնը վիրաւորելով և մաք- րելով ինչ որ կար հոն մնացած ներքնապէս գուեհիկ ու կեղծ կնոջ մը յիշատակէն:

Սալէմեան աչքերը դարձուց անգամ մը Սօֆիի: Ի՛նչ, իր սիրելի կարծած կի՞նն էր հի- մա սա դէմինը: Դիմակը հանած, ճակատէն կաթկթող և դէմքը աւրտկած քրտինքը սրը- բելու վրայ, ցած ու ազտոտ ցեղունով սե- նեկին, թուք ու մուրով նեխած այգ մըթ- նողորտին մէջ, ակամայ բերնէն դուրս տա- լով արիաբար պարպուած պիտաի շողին, Սօֆի, այնքա՛ն գէշ դէմք մը առեր էր ար- դարև որ Սալէմեան, յուզումէն չնչանատ, ոտքի ելաւ:

Իր կարգին, Սօֆի, ինքն ալ ոտքի ելած, ամէն բան աչքը առած վայրագ կնոջ մը շար- փումը ըրեր էր, կատաղի ու գրեթէ սպառ- նալիքով լեցուն նայուածքով մը ըսելով:

—Մի՛ երթար, կը սիրեմ՝ կուզեմ քեզի:

Բայց այս անգամ Սալէմեանն էր որ կը փախէր իրմէ:

ՏՕՄԵՆՕ

Ստացանք Ս. Դաւթեանի մէկ նոր հրատա- րակութիւնը, Ուղեցոյց, դասաստուներու և ինքնազարգացման փափագողներու համար անհրաժեշտ գիրք մը որ լուծումը կամ բա- նալին է «Երրորդ վարժութիւն մանկանց» դասագրքին Հրահանգներուն որոնցմով մա- տաղ ուսանողին միտքը կը սրի, և նախնա- կան ծանօթութիւններ կը ստանայ իրագի- տութեան, մտամարդութեան, լեզուի, քե- րականութեան վրայ ևւայլն:

Օր. Մառի Յովհաննէսեանի Թրքումները կ'արժանանայ, ֆրանսերէն կրկնակ թարգմա- նութիւններէ ետքը, դրաբար թարգմանու- թեան մը դոր կատարած է Տիգրան էֆ. Նէլ- քէնճեան: Այս առթիւ, բաղմանուտ գրա- բարագէտին կը նուիրենք առաջինը «Վայրկե- նական»ներու շարքի մը որ յաջորդաբար պիտի երևնայ Մասիսի մէջ և ուր պիտի ուրուագծուին՝ գրականութեան, գեղար- ուեստի և հանրային կեանքի զանազան ճիւ- ղերու մէջ անուն ունեցող անձերու դէմքե- րէն զատ, համեստօրէն քօղարկուած մնացող արժանիքի տէր անձերու, —ինչպէս այս ան- զամուսնը, —կամ մուցուածներու, մեկու- սացածներու դէմքեր, փոխն ի փոխ, ըլլա՛ն Պոլսոյ մէջ կամ գաւառներու մէջ, հին թէ՛նոր:

ԹՐԹՈՍՈՒՆԷ

2օր ինչ ասեց էր Սէր,
կէի գոյք նմա բարբառել ...:

Եմ ես ծովուն գեղ երեսաց
Փրփրազարդիկ ձիւնասպիտակ .
Հրապոյրէ եմ ես էից իրաց
Խաղաղական՝ ջինջ՝ անապակ :

Գեղոյն անուրջ եմ ըղձական ,
Յաւերժութիւն եմ ես անհուն .
Եռանդն եւ փայլ արեգական ,
Թերթից վարդից բոյր ծաւալուն :

Բիւրդեայ սարբումն յիշատակաց ,
Սեռն անօտիկ եւ անվրկանդ .
Նրբից նրւաղ ախանդեաց
Սրաբեցուցիչ բովկ հեշտախանդ :

Մըմունջ եմ ես աղօթական
Ի խոսս հոգւոց սուրբ մաքրեմի .
Լուսմուտ եթեց ամբաւութեան
Կապոյսն եմ ես անըմանի :

Թաղուն սերունմն արփեան լուսոյն
Եւ բրբռականն եմ հըմայից .
Լուս դաւենկումն՝ անհիւքագոյն
Շուշանական Երնչոց ամբիծ :

ՈՒՐՈՒԱԳԻԾՆԵՐ

(ՎԱՅՐԿԵՆԱԿԱՆ)

ՏԻԳՐԱՆ ԵՒ ԲԵՆԵՃԱՆ

Ոսկերիչներու շուկային աղմկալից անց-
քերէն մէկուն անկիւնը, բարձր ապակեղա-
րանի մը ետին սքողուած՝ հանդարտիկ դէմք
մը, զոր մօտէն չի ձանչցողը կը շփոթէ այն
հարիւրաւոր արուեստաւորներուն հետ որոնք
օրն ի բուն ոսկիի ու աղամանդի հետ կը
խաղան եւ հազիւ իրիկունը թերթ մը աչքէ
կ'անցունեն, ատկէ աւելիին ո՛չ փափաք ու-
նենալով և ո՛չ ալ ճաշակ: Եւ սակայն այս
սակաւախօս, համեստ անձը՝ Տիգրան ԵՆԼ-
քէնճեան՝ Պոլսահայոց առաջին գրաբարա-
գէտներէն մէկն է, եթէ ոչ առաջինը: Մեր
մայր լեզուին թագուն գանձերը, որոնց կ'ակ-
նարկէ Գր. Մալխաս՝ իր այսօրուան յօդուած-
ին մէջ՝ գաղտնիք մը շունին իրեն համար,
և ինքը սերտած, պրպտած, ճանչցած է զա-
նոնք այնքա՛ն խղճմտօրէն որքան Լուսարա-
րապետ մը տեղեակ կ'ըլլայ Երուսաղէմի վան-
քին նկուզներուն մէջ գանուող եկեղեցական
թանկագին հնութիւններուն, — առանց զա-
նոնք գործածել ուղելու: Ուսկից ամբարած
է Մեզպուրեան վարժարանի այս նախկին
սանը՝ գրաբարի հմտութեան ահագին պա-
շարը, որուն կը միացնէ ֆրանսերէնի ու անգ-
լիէրէնի հիմնական ծանօթութիւն մը, գրա-
կանօրէն: Այս գաղտնիքին բանալին «ինք-
նաշխատութիւն» բառին մէջ կը կայանայ:

Երսունը հազիւ անցուկ, աւելի խարտեաչ
քան թուի, համակրելի դէմքով, բարեհամ-
բոյր խօսակցութեամբ, այս հեզիկ երիտա-
սարդը կեանքի մէջ երկու հաճոյք միայն կը
գտնէ, կ'ըսեն իր սակաւաթիւ մտերիմները,
ցորեկը՝ իր արուեստաւորի արկղիկին առջև,
ու գիշերը՝ իր գրասեղանին առջև: Առանց
«ոսկերիչիկ գրաբարեան» մը ըլլալու՝ ոսկե-
հանքի մը պէս շահագործել գիտէ մեր նախ-
նեաց բարբառը, իր գրչին ծայրովը: Ար-
ձակ կամ ոտանաւոր, է՛ն բարձր գրուածքը
օտար հեղինակներու՝ խրթին ու անսխալ գը-

րաբարի կը վերածէ այնքան ճկունութեամբ
ու հարազատ կերպով՝ որքան դիւրութեամբ
պիտի խմբագրէր, վարժ օրագրող մը, պարզ
լուր մը կամ համարատուութիւն մը: Pari-
tain մը, բառին ոչ-կրօնային իմաստով, ա-
ւելի բծախնդրի ոճերու և բառերու հարա-
զատութեան քան ներդաշնակութեան, այս
գրաբարագէտը կրնայ հեղինակաւոր վճիռ
մը արձակել լեզուաբանական ո՛ր և է բա-
նալէճի մէջ. . . եթէ իրեն դիմուի. վասն զի
իր բնածին համեստութիւնը երբեք չէ քա-
ջալերած զինքը՝ ինքնաբերաբար առաջ անց-
նելու:

Ստուար դէզ մը կազմելու են — կ'ենթադ-
րուի — իր ձեռագիր երկասիրութիւնները, մեծ
մասով թարգմանութիւններ, որոնք լոյս աչ-
խարճ չեն տեսած. հազիւ տարին մէկ երկու
անգամ կը յօժարի մեր այս կամ այն Գրական
Հանդէսին յանձնել քանի մը տող բան, նը-
մոյշ մը՝ պատահիկ մը իր գրաբարէն, այն
ալ դիպուածին բերմունքով, երբ խմբագրի
մը քայլերը շեղելով իրենց սովորական
ճամբէն՝ Ոսկերիչներու Շուկային ուղղու-
թիւնը բռնեն ու այց մը տայ այս բաղմա-
հմուտ արհեստաւորին:

Եթէ օրին մէկը քմահաճոյքը ունենայ, —
եթէ երբեք քմահաճոյք կրնայ ունենալ այս
մեթոտիկ անձը, — լրագրի մը յօդուած տա-
լու, ապահովապէս գրաբար պիտի գրէ,
վասն զի դպրոցէն ելլելէն ի վեր տող մը
աշխարհաբար չէ գրած, ինչպէս Մկրտիչ Ա-
ճէմեան տող մը արձակ չէ գրած իր բանաս-
տեղծի կեանքին մէջ:

Գ.Ա.ՄԷՐ

ԳԵՐՄԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՄՐԱՆ ՄԱՂԹԱՆԻՔ

Ոստայնակներու պզտիկ ընկարանները
ձիւներուն մէջ պատկած են: Անոնցմէ իւրա-
քանչիւրը իր սպիտակ տանիքը ունի, իր
սպիտակ կտուրը, սպիտակ գլխիկներ ցանկա-
պատերուն վրայ, սպիտակ բոյսեր վարդի
թփիկներուն մէջ, առէ՛ն ինչ սպիտակ: Եւ

դեռ ձիւնը կը տեղայ, նուրբ ու բարակ ձիւնը, որ ամէն տեղ կ'երթայ ու կը նստի, պատուհաններուն անկիւնները, դռներու ճեղքուածներուն մէջ, պատուհանի փեղկերուն վերի եզերքներուն վրայ և պարտէզի դռներուն փականքներուն շուրջը: Երկինքէն միլիոնաւոր բիւրեղներով սպիտակ պատմուճան մը կ'իջնէ յամրաբար, որ բոլոր աղքատութիւնները, կարօտութիւնները ու փոքրութիւնները կը ծածկէ: Դիտողին աչքին՝ ձիւնը ծածկոյթ մըն է թշուառութեան վրայ ձգուած: Թո՛ղ այդպէս ալ համարուի, իբրև պատկեր մը ծածկուած մեղքին: Ան կը հանդչի, թողէք որ հանգչի: Լաւ է որ ձիւն ինկած է իր վրայ: Ձիւնելէն առաջ Պօհեմական այն լեռնային հողամասը աղտեղութեամբ լեցուն էր: Փողոցները, աղբիւրները, սանդուխները, ջրորդանները, տանիքները, ամէն ինչ աղտոտ, նեխած ու տխուր էին: Ու ահա՛ ձիւնը եկաւ փոռեցաւ, իբրև ձըլմարիտ բարիք մը, ու սքօղեց բոլոր զաղրութիւնները և այն տեղին տուաւ փայլուն ու ժպտուն դէմք մը, ձմեռնային կուտութիւն մը, որ ամէն ինչ կերպարանափոխեց:

Բայց եկէք հիմայ մարդերու միջավայրէն դուրս, դէպի դաշտը: Ձիւն, միայն ձիւն, հաղիւ ընդհատուած երբեմն ձամբաներու առանձնացած ծառերու մթազոյն բուներէն, լերկ թուփերէն ու սև ծղօսներէն: Բոլոր փոսերը ծածկուած են, բոլոր ակոսները լեցուած: Ինչ որ անհարթ էր, հարթ է ու յըղկուած:

Անտառին մէջ եղած են: Ո՛վ կրնայ զայն նկարագրել, երբ ան իր սպիտակ զգեստներն է հագած: Իր եզերքին կանգնած են հին, ծերացած բարոյիները, պատկառոտ արձանները անտառին, որոնց բոլոր զազաթները կ'արծաթափայլին: Սպիտակ երակաւորուած են անոնք իրենց խորհողութեան ու բնութեան բոլոր դալարներուն մէջ և ձմրան գորշագոյն շունչէն հրաշալի շրջահիւսուած: Իրենց տարիքի խոցերուն մէջ ձիւնն է դրուած իբրև բուժիչ բամբակ: Արմատի տրցակներու հանգոյցներուն վրայ նստած է պաղատազին զրգող սպիտակ զանգուածը: Ինչպէս մենք մանուկները կը ծածկենք, ա՛յնպէս ալ ձիւնը

ծառերու մէջ պզտիկ թուփերը և մատաղ թեղօշները կը ծածկէ: Միայն պզտիկ ճերմակ զազաթներ կը յայտնեն, թէ հոտ ապրող բան մը ցարդ երազի մը մէջ կը հանգչի: Ձմրան բովանդակ մեծվայելչութիւնը սակայն բարձրաբերձ մայրիներուն քովն է: Ո՛չ Պրիւսէլի կամ Պրիւկի տանիթէյները և ո՛չ ալ Մայսնի կամ Վէրսայլի յախճապակիները ա՛յնքան քնքոյշ են ու նուրբ, ա՛յնքան վէտովտուն, ծալծալ, փափկազօղ ու նախշուն, քան այդ գողտրիկ ձեւուած ու կտրուած առոււտեան չըջազգեստը մայրիներուն: Մինչև երկինքին ծոցը աճած է իրենց բրգաձև մարմինը, շինուածք մը՝ որ հրեշտակներէն քանդակազարդուած ըլլալ կը թուի: Եւ այսպէս կանգնած է, մայրի մայրիի քով, ամբողջ անտառ մը, լեցուն սպիտակ այլակերպութեամբ: Ո՛վ կրնայ անոր խաղաղիկ մենութեանը մէջէն անցնիլ, առանց խորապէս յուզուելու: Հոն արուեստագիտօրէն կաշկանդուած է բնութիւնը. սիգանք, արութիւն և ոյժ մէկ քանի շաբաթներու համար անչարժ բռնուած են, որպէս զի ան ամփոփուի, մաքրուի և լաւագոյն ուսուցման համար վերանորոգուի: Աստուած իբր մեծ կրթիչ մը կանցնի արարածներուն մէջէն ու լուռութիւն կը պատուիրէ անոնց, որովհետև լուռութիւնը հողինբը կը սրբագործէ, կը մաքրէ:

Հովիտին մէջ վտակը կը հոսի հեղասահ: Երկու եզերքներէն ապակեայ մարմիններ հակած են իր ալիքներուն մէջ: Չիկայ կնիւն մը, ծղօտ մը, թուլաչարժ ցօղուն մը, որ թափանցիկ, փայլուն, բիւրեղեայ շապիկ մը հագած չըլլայ: Ու ջուրերէն դէպի վեր կը բարձրանայ սպառաժուտ պարիսպը, պատառատուն, միշտ մեծաշուք, բայց ո՛չ մէկ ատեն այնպէս յստակ ու ամփոփ ինչպէս ձըմեռը: Ո՛չ մէկ գիծ կը կորսուի անկէ, որովհետև ամէն մէկ ակօս իր սպիտակ նկարը կը կրէ: Ա՛յդպէս ահա յստակ նկարագիր մը կը բարձրանայ աշխարհի մէջ: Այս սպառաժը ինքնին քարոզ մըն է, զոր մարդ պէտք է տեսնէ: Իր կողերուն վրայի ձիւնը պիտի հալի, բայց դիտողին քով պիտի մնայ միշտ տպաւորութիւնը, թէ ո՛րքան արժէք ունին թանձր ու թաւ գոյներ և սայրասուրբ կուռ

փա

անկիւններ: Տե՛ս, թէ ի՛նչպէս հիմայ արևը կուգայ: Բոլոր այդ մակերեւոյթները ճաճանչող ու շողարձակ մարմիններու կը փոխէ ան: Ինչ որ մեր մէջ սպիտակ, պայծառ ու ջինջ է, հո՛ն է և այն տեղը, ուր երկնային լոյսը կը ճառագայթէ:

ՅՐԻՏՐԻՉ ԿԱՌՄՕՆ

ՔԱՂՄ. ՆՐ. ԱՆԴԷՍԵԱՆ
Պետիկ 26 մարտ 903

ԽՐԱԿՐԱՆԱՆ ՆՕՓԵՐ

ԿԻՆԵՐՈՅ Ս. ԿԱՅՈՂԻՆՈՒԸ

Օրաթերթերը կը շարունակեն հրատարակել ընդարձակ Թղթակցութիւններ՝ Տ. Տ. Սահակ Կաթողիկոսին Ստանայի մէջ եղած ջերմագին ընդունելութիւնը նկարագրող, մինչ Ն. Ամենապատուութիւնը հասած է արդէն Սիս, ուրկից կը սպասուին նաև նկարագրական նամակներ: Օծումը պիտի կատարուի Զատիկէն երկու շաբաթ վերջը, և յաջորդ կերակին ալ՝ Ս. Միւռոնի օրհնութիւնը: Բաւական թիւով ընտանիքներ՝ Ատանայէն և Կիլիկիոյ միւս թեմերէն՝ կը պատրաստուին երթալ ներկայ գանուիլ կրօնային այս մեծաշուք հանդէսներուն: Կը յուսացուի որ այս առթիւ բաւական նուէրներ ըլլան Սիսի վանքին որ շատ պէտք ունի շէն վիճակ մը ստանալու: Կիլիկիոյ թեմականները՝ իրենք աւելի մօտէն ծանօթ են այդ մայրավանքին լքուած կացութեանը զոր ծաղկեցնելու և բարեղարդելու համար անզօր կը մնան Կաթողիկոսին ջանքերը՝ եթէ բարեպաշտ ժողովուրդը իր դրամական նպաստովը չաջակցի: Եւ այս ակնկալութիւնը ի դերև չպիտի ելլէ անշուշտ, դատելով այն անկեղծ, տաք պիրտ վերաբերումէն զոր Մէրսինէն մինչև Սիս, ամէն քաղաքներու և գիւղերու մէջ, ցոյց տրուեցաւ նորընտիր Հովուապետին:

ԵՐՈՒՍՏՂԷՄԻ ԳՈՐԾԵՐ

Յարութիւն էֆ. Գարամանեան, Պատրիարքարանի աշխարհական պատուիրակը որ Երուսաղեմէն մինչև Ստանա ուղեկցեցաւ Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին, և շաբաթէ մը հետէ մայրաքաղաքս դարձած է, շատ տխուր տր-

պաւորութիւն մը կրեր է Երուսաղեմի վանքին մէջ պատահած ծանօթ միջադէպներէն որոնց ականատես կղեր է: Պէտք չենք տեսնել անդրադառնալ այդ ցաւալի երկպառակութիւններուն որոնց վրայ գրեցին արդէն օրաթերթերը՝ ընդարձակօրէն: Սյս երեքշաբթի Պատրիարքարանէն Երուսաղէմ դիմուեցան երկու պաշտօնագրեր, մէկը Տ. Յարութիւն Ս. Պատրիարքին ուղղուած՝ որուն ամէն աջակցութիւն կը խօստանան Ս. Պատրիարքը ու Կեղը. Վարչութիւնը, և միւսը՝ այն 13 վարդապետներուն որոնք Վանքին գործերուն վրայ ղեկողագիր ուղղած էին: Սյս վերջին գրով, Ս. Պատրիարքը՝ Վարչական որոշմամբ՝ կը պախարակէ այդ 13 միաբաններուն անուղիղ վարմունքը, օրինական շաւիղը կը ցուցնէ անոնց, և հաշուական խնդրոյ մասին ալ կը յայտարարէ թէ ասօրէն կերպով հաշիւ պահանջողները նոյն իսկ պահանջումին իրաւունքը կը կորսնցնեն: Երկու գրութեանց ալ նպատակն է ոյժ տալ Տ. Յարութիւն Ս. Պատրիարք Հօր հեղինակութեան:

Միւս կողմէ, կը յուսացուի որ Երէջեան Տ. Գեորգ Սրբազանի մօտաւոր ուղեւորութիւնը դէպի Երուսաղէմ՝ իր բարեբար առ ղեցութիւնը ունենայ միաբանական այս փոփոխութիւններուն վրայ: Իրաւ է որ Վարչութեան կ'մէ ո՛ր եւ է պաշտօն յանձնուած չէ Երսաղեմի Պատր. Փոխանորդին որ Տ. Յարութիւն Պատրիարքի հաւանութեան գիրը ստանալէ ետքը միայն պիտի տեսնէ իր կարճատևամբորդութեան պատրաստութիւնները, բայ նոյն իսկ անպաշտօն հանգամանքով՝ Երէջեան Սրբազանի ներկայութիւնը իր նշանակութիւնը ունի վանքին մէջ, այս միջոցիս մասաւանդ: Ինքը՝ մեր ամէնէն սիրուած երկեղեցականներէն մէկը՝ Երուսաղեմի Միաբանութեան քով կը վայելէ նոյն յարգանքը ու համակրանքը զոր կը վայելէ այս տեղ. Վանքին օգուտը միայն իրեն նպատակակէտ ունեցող անկեղծ միաբաններէն է և իր անհնուիրութեան ապացոյցները տուած է ամէն առթիւ, վարդապետութեան օրերէն: Իր կատարեալ գիտակցութիւնը՝ Վանքին գործերուն, իր կարող միաբանի prestigeը, իր

համոզվելու խօսուածքը, ամէն բան վերջապէս
Երէցեան Սրբազանի անձին վրայ՝ վստահու-
թիւն կը ներշնչեն թէ նոյն իսկ իբրև պարզ
միաբան կամ ուխտաւոր եթէ երթայ Երու-
սաղէմ, հաշտարար ոգիով մը կրնայ հան-
դարտեցնել միտքերը և վերջին ցաւալի
դէպքերուն թողած աննպաստ տպաւորու-
թիւնը փարատելու աշխատել՝ ալեգարդ Պատ-
րիարքին հայրական աջակցութեամբը:

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԻՒ

Քաղ. Ժողովը՝ իր չորեքշաբթի օրուան
նիստին մէջ նկատողութեան առնելով Տըն-
տեսական Խորհուրդին տեղեկագիրը՝ Ս.
Փրկչի Հիւանդանոցի վերաշինութեան հա-
շիւներու մասին, զորս ասկէ առաջ ներկա-
յացուցած էր Միքայէլ էֆ. Յակոբեան, հա-
տու եղաւ որ շինութեան ծախքերը կանոնա-
ւորապէս մատակարարուած և հաշիւներն ըստ
օրինի բռնուած էին. հետեւաբար հաստատեց
ներկայացուած հաշիւները, շնորհակալութիւն
յայտնելով ըոյր բարեւէր նուիրատուներուն,
շինութեան յանձնաժողովի անդամոց և ու-
րիշ աշխատողներուն, ու մասնաւորապէս Մի-
քայէլ էֆ. Յակոբեանի որ սկիզբէն մինչև
վերջը պէտք եղած հոգածութիւնը ցոյց աը-
ցաւ տոյ շինութեան գործին մէջ: Այս առ-
արիւ, Քաղ. Ժողովը հարկ դատեց դարձեալ
լեր շինութեան ծախքէն աւելցած 500 ոսկիի
վճումարը յատկացուի իր նպատակին:

Յովսէփ-Իղմիրեանց Գրական Յանձնաժո-
ղովին ներկայացուած երկասիրութիւններուն
թիւը կը հասնի տասներկուքի որոնք ձեռնը-
հաս քննիչներու պիտի զրկուին:

— Տիկին Սիրանոյ՝ Թիֆլիզի մէջ իր ներ-
կայացմանց շարքը աւարտելէ ետքը՝ շերա-
սանական սակաւաթիւ խումբով մը Գանձակ
ուղեւորեր և երեք ներկայացում տուեր է
որոնք մեծ յաջողութիւն դտեր են: Անխոնջ
դերասանուհին ստացեր է բազմաթիւ նու-
էրներ:

— Լեւոն էֆ. Քիրիշեան՝ որ ծանօթ է
օրաթերթերու և հանդէսներու նուիրած իր
աշխատակցութեամբը՝ դժբաղդութիւնը ու-

նեցաւ կորսնցնելու իր մայրը, Տիկին Սրբուհի
Քիրիշեան, իր ընտանիքին ու զաւկներուն
բարեկեցութեան նուիրուած կին մը: Յու-
ղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ չորեքշաբ-
թի օրը, Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցին,
ազգականներու և բարեկամներու ներկայու-
թեամբ: Մեր ցաւակցութիւնները կը յայտ-
նենք, այս ախուր առթիւ, Լեւոն էֆ. Քի-
րիշեանի:

— Բերայի Պարտուց հատուցման Յանձնա-
ժողովին պաշտօնը հնգամեայ սոււողութեամբ
վերահաստատուեցաւ Վարչութեան կողմէ,
անոր անդամ կարգուելով նաև Խորասան-
ձեան Կարապետ էֆ.ն:

ԱՌՆԻՏԲԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԷՆ

Այս օրերս առևտրական հրապարակի վը-
րայ երեւցաւ Շրջաբերական մը որ կը ծա-
նուցանէ թէ, Յ. Մ. Գ. Շամոսանձեան Վաճա-
ռատունը զոր փոխթիվ ընկերութեամբ կաղ-
մած էին Տեարք Յեսու, Միհրան և Գրիգոր
Շամոսանձեան, 1903 յունուար 1էն լուծուած
ըլլալով՝ վերածուած է Մ. և Գ. ՇԱՄՏԱՆ-
ձԵԱՆ անունին: Այս լուծման ու վերակազ-
մութեան շարժառիթն է Յեսու էֆ.ի մեկու-
սացումը գործէ, որով Միհրան էֆ. և Գրի-
գոր Խան Շամոսանձեան հիմնած են փոխթիվ
նոր Ընկերութիւն մը, ըստ առաջնոյն շարու-
նակելով իրենց գործառնութիւնները անխո-
փոխ:

Մայրաքաղաքիս այս առևտրական հան-
րածանօթ տունը, որուն մասնաձեւը կը
գանուի Յիլիպէի մէջ, ո՛չ միայն Թուրքիոյ՝
այլ և Եւրոպայի հրապարակներուն վրայ առաջ-
նակարգ համբաւ մը կը վայելէ իր ընդարձակ
գործառնութիւններով և իր պատուաւորու-
թեամբը և գլխաւորներէն մէկն է այն հաս-
տատութեանց որոնք պատիւ կը բերեն մեր
վաճառականութեան:

Արժուանք 4. Ս. ԽԻԹԻԺԵԱՆ
Տպագրութիւն ԱՌՆԻՇԻՒՄ Օրագրի
ՅՈՒՆԱՄԵՆԱՍԻ ԳՐԱԳՐԱՆ

ՌՕՍԻԱ - ROSSIA

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

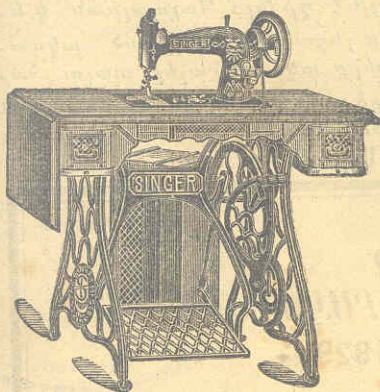
ՀՐԻՆՆ, ԿԵԱՆՔ, ՓՈԽԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ, ԱՐԿԱԾՔ

Ընկերութեան դրամագլուխը, ամբողջապէս վճարուած	10,667,667	Ֆրանք
1901 տարւոյ մէջ գանձուած ապահովագրեններ ու տոկոս	54,000,000	»
Երաշխաւորութեան վճումար	122,000,000	»
Ապահովագրեալներուն վճարուած գումար	249,400,000	»

Կեդրոնատեղի, Ղալաթիոյ Քարափին վրայ, Մաֆասան հին տեղը

Ընդհ. ՔԳԳԻՉ
Ա. ՀԻԻՐՄԻԻԶ

Ընդհ. Գործակալ
ԹԷՈՏՈՐ ՌԷԲԵԼՆ

Մնկարեցի է որ ընտանիք մը առանց կարի մեքենայի մնայ, բայց էական կէտն է լաւ մեքենայ մը սեննայ, որովհետեւ լաւ մեքենայ մը անթիւ եւ անհամար ծառայութիւններ կը մատուցանէ, մինչդեռ գէշ տեսակէ մեքենայ մը անվերջ դժգոհութեանց եւ տաղտուկի ազդիւր մըն է:

Բոլոր աշխարհ զրտէ թէ՛

Մ Ի Ն Կ Է Ր

ՀԱՅԹԱՅԹԻԶ ԿԱՅՕ. ՊԱՂԱՏԱՆ

The Singer Manufacturing Cie.

Չեմքի, Եմքի ու ռոքի եւ ձեւքի միանգամայն մեքենաներ զբ գտնուիք:

մեքենան լաւագոյնն է. սոյն մեքենան ամէն շինութեան կատարելագործուածը, հաստատունը, բարձրածակիւնը ըլլալուն՝ բովանդակ աշխարհ ամէն ոք Միւնիկէրի մեքենաները կը գնէ:

Միւնիկէրի մեքենաները կը ծախուին մի միայն Միւնիկէր Ընկերութեան վաճառատանց մէջ՝

ՆԱԲԱԹԱՆ ԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐ

- ԲԵՐՍ. } 1. Մեծ փողոց, Պոն Մառչի դէմ, Թ. 343 եւ 343 կրկ.
- } 2. Մեծ փողոց, Կալաթա Սէրայի Լիսէլին դէմ.
- ԿԱԼԱԹԱ. } 1. Միւնիկէր խան, Թիւնէլին ետեւը.
- } 2. Գարաքէոյ, Թրամվէյին կայարանին դէմ.
- ՊՈԼԻՍ. } 1. Սուլթան Համամ, Թ.
- } 2. Սուլթան Պէյաղլիա, Թրամվէյի կայարանին դէմ, Թ. 13.
- ՍԿՐԻՏՍԻ. } Զարչը Պոյու, Թ. 120.

Դասերը եւ նորոգութիւնք ձեռք.

Կատարելաբար երաշխաւորութիւն:

Մասնաճիւղեր գաւառաց բոլոր քաղաքներուն մէջ:

Միւնիկէրի Ընկերութեան կեդր. վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց, Թ. 343 եւ 343 կրկին, Սարգիս Պէյ Տիւղոյուի տունը:

ՏԵՂԱՓՈՒՈՒԹԻՒՆ

ԻհնժՕՆ Ապահովագրական Ընկերութեան
Տնօրենութիւնը 1/14 մարտէն սկսեալ իր
գրասենեակները փոխադրած է Պոլիս, Սուլ-
թան Համամ նորաշէն Բաթրըճի Օղլու
Բասարը:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Գ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

ԲԵՐԱ, ՄԵԾ-ՓՈՂՈՅ, Թ. 200

ԿԱԼԱԹԱ-ՍԷՐԱՅԻՆ ԼԻՍԷԻՆ ԴԷՍ

ԴԵ. ԵՇ. ՇՔ. օրերը առաւօտեան կանու-
խէն մինչեւ իրիկուան Ժ. 11 1/2
ԲԵ. ԴԵ. ՈՒՐ. օրերը Յէն մինչեւ 11 1/2
Կիրակի օրերը ժամադրութեամբ

ՅՈՎԱԷՓ ԷՏ. ՊԱԼՊԱԼԵԱՆ

(ՄԵՂՐՈՒՆԵՒ)

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Մուղաֆէրիէ Հիւանդանոցին եւ
Պարսկական Վարժարանին
Բերա, Մեծ Փողոց, Թագսիմ, քիւ 61
Զբաւեան արարման

Պալպալեան ամէն օր ակոսայի ամէն տե-
սակ հիւանդութիւններով տառապողները
կ'ընդունի. իսկ Ուրբաթ, Կիրակի եւ Երեք-
շաբթի մինչեւ ժամը 5: Գիշերուան ո եւ է
ժամուշ, օրելի է դիմել: Պալպալեան կ'ե-
րաշխաւորէ իր լեցուցած ու շինած ակոս-
ները: Յորեկները ակոսայ քաշել տալու հա-
մար որոշ վարձք մը չկայ. քաշել տուողին
կամքէն կախեալ է:

Ազգասներուն ձրի

Ի Ի Ն Ի Օ Ն

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՅ ԱՊՍՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ԲԱՐԻՁ 1828 - 1829

Լ. քայ			
Ղ. վեր.	Հ Ր Գ Ե Հ Ի Ձ Ի Ի Դ		
Յ. աւ	Մինչեւ 1899ի վերջը հատուցեալ վնասք	240,000,000	Քր.
ա. իւ	, 1899ին գանձուած ապահովագրին	19,500,000	»
Լ. ԵՐ	Իրամագլուխ եւ պահեստ	105,000,000	»
Վ. Գ	Ապահովագրեալ դրամագլուխ	18,000,000,000	»
	Կ Ե Ն Ա Յ Ձ Ի Ի Դ		
	Մինչեւ 1889ի վերջը հատուցեալ վնասք	99,000,000	Քր.
	Ընթացիկ ապահովագրութիւնք	253,000,000	»
	Դրամագլուխ եւ պահեստք	150,000,000	»

Ընթացիկ ապահովագրութեանց գումարին հետ կը համեմատի 60% — ինչ որ
Քոնստանդնուպոլիսի Կ'ընթացիկ հսկայ երաժշտաւորութիւն մը ՈՐՈՒՆ ՆՄԱՆԸ
ԻՐ Օ ԳՏՆԵՅ. ԱՐԵԻՆԷԻ ՄԷՁ ԳՈՐԾՈՂ ՈՒՐԻՇ ՈՐ ԵՒ Է ԸՆԿԵՐՈՒ-

Նախկին համար մասնաւոր սակացոյց գեղչեալ գիներով: Նպաստաւոր պայ-
մաններ անհամեմատ կերպով աւելի գերադանց քան ուրիշ օր եւ է ընկերութեան
այմանները: Շահաբաժիններու տարուէ տարի անմիջական վճարում, որով իւրեքոնի
ապահովագրողք ՉԵՐԾ են այն վնասներէն եւ յուսախաբութիւններէն, որոնց
կ'ենթարկուին միտ ախն անձինք, որ շահաբաժիններու բարգիւն (accumulation
des bēnéfices) ՅՈՒԻ եւ ՎՆԱՍԱԿԱՐ դուրեամբ գործող ընկերութեանց կ'ապա-
հովագրուին:

Ընկերութեան դրամասունն է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆԲԱՆ
Թուրքիոյ եւ Արեւելի Տնօրենութիւն
Պոլիս, Սուլթան Համամ, Բասամ Բաքրըճ Եղլու
Դորձակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ